UNIVERSITÄTS
BIBLIOTHEK
WUPPERTAL

BERGISCHE
UNIVERSITÄT
WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

De Theophrasti virtutibus dicendi

Stroux, Johannes

Lipsiae, 1912

Caput I. De statu quaestionis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-4889

Visual Library

CAPUT I.

DE STATU QUAESTIONIS.

Maximilianus Schmidt bene de Theophrasto et de arte rhetorica meritus est, cum in „commentatione de Theophrasto rhetore“ (Halis Sax. 1839) et reliquorum librorum rhetoricorum et fragmenta *περὶ λέξεως* (p. 39—53) tam accurate colligeret, ut eius sylloge adhuc permanserit et sola digna sit, quae a nobis adhibeatur. Wimmerus enim, Parisinus editor Theophrasti, in rhetoricis fragmentis nihil correxit, multa omisit. Britannus autem vir doctissimus et artis rhetoricae peritissimus, Rhys Roberts, iam dudum pollicitus se fragmenta *περὶ λέξεως* denuo tractaturum esse[1]) promisso, quantum equidem scio, nondum stetit. Schmidtius quidem in singulis fragmentis haesit neque universam libri[2]) *περὶ λέξεως* indolem et dispositionem nos docuit. Contra arcessitis iis locis, quos translatos esse ex Theophrasto a recentibus rhetoribus in suos libros, si minus auctoris nomine, at doctrinae certe ratione probaretur, quid de toto opere eiusque dispositione demonstrari posset, Hugo Rabe exposuit libello, qui inscribitur: „De Theophrasti libris *περὶ λέξεως*“ (Diss. Bonn 1890). „Totius operis Theophrastei argumentum quale fuerit et quomodo dispositum, etiam nunc nisi spes me fallit, e compluribus scriptoribus erui potest, dum de eorum diversis consiliis recte iudicemus“ (Rabe l. c. p. 6). Cuius omnis disputatio a Dionysio Halicarnasensi pendet, „quippe qui prae ceteris dilucide Theophrastei operis dispositionem prodere“ ei visus sit (p. 7). Quam varia autem et natura diversa argumenta in uno opere, quod in quinque putat libros

---

1) Roberts: Demetrius on style, Cambridge 1902 p. 16 „I hope to collect elsewhere the chief fragments of the *περὶ λέξεως* and to review the scattered references made to the work in antiquity.“

2) Laert. Diog. V, 47 *περὶ λέξεως ᾱ*. Ei fidem puto habendam esse, etiamsi Dionysius altero loco dicat *ἐν τοῖς περὶ λέξεως*, altero *ἐν τοῖς περὶ λέξεως γραφεῖσι*. Recte nunc Mayer: Theophrasti *περὶ λέξεως* libri fragmenta p. VI. $\bar{\delta}$ coniecit Usener: Anal. Theophr. p. 9 cf. p. 20, quinque libros numerat Rabe.

divisum fuisse, composuerit, ex conspectu, quem in exitu libelli (p. 45) addidit, perspicitur. Atque certis argumentis demonstrare studet, quod iam Westermannus (Griech. Beredsamkeit I, 170) suspicatus est, Theophrastum in libro *περὶ λέξεως* tria esse dicendi genera docuisse, eam existimat summam fuisse doctrinae Theophrasteae, illud praecipue viris doctis placebat ob idque ipsum Rabii libellus afferri solet. Paucos testes advocabo, qui tibi instar omnium esse possunt. Si Volkmannum quaeris, satis confuse *χαρακτῆρας* cum ideis contaminat, sed dubium non est, quin etiam tria genera Theophrasto adsignet (Rhetorik d. Griechen u. Römer, 2. Aufl. p. 533), idque iam ante Rabii libellum. Multo vero certius idem exponit Rabium secutus in compendio, quod in Mülleri encyclopaedia philologica edidit (Rhetorik d. Griechen u. Römer 3 A v. Hammer in Iw. Müllers Hdbuch p. 53 sq.). Gravior certe testis est Eduardus Norden, vir praeter ceteros artis rhetoricae peritus, Rabii amicus eiusque in ipsa dissertatione publice defendenda adversarius. „Daß die .... Scheidung der *χαρακτῆρες λέξεως* mit ihren benachbarten Fehlern auf Theophrast zurückgeht und daß nur zweifelhaft ist, inwieweit dieser auch schon die Namen der fehlerhaften Stilarten geprägt hat, weist H. Rabe: De Theophrasti libris *περὶ λέξεως* 24ff. überzeugend nach.“ [1]) (A. K. I^1 p. 70 adnot.). Wilamowitzii quoque auctoritate sententia illa probatur. „Die Unterscheidung der Stilarten war in Ausführung aristotelischer Gedanken von Theophrastos mit vollkommenstem Erfolge durchgeführt und den richtigen Gedanken waren ihre *παρεκβάσεις* zur Seite gestellt worden“ (Hermae vol. XXXV 1900 p. 27) idemque in Graecarum litterarum historia (Kultur d. Gegenwart I^8 Ed. II p. 104): „Theophrast hat in seinem Buche über den sprachlichen Ausdruck (d. i. *περὶ λέξεως*) auf dem Boden des wunderbar feinen aristotelischen Buches, das wir jetzt als drittes der Rhetorik lesen, ein festgefügtes System erbaut, namentlich durch die Anerkennung verschiedener Prosastile“. [2]) Ut etiam alienae linguae testem afferam: Idem Rhys Roberts, quem modo commemoravimus, de generibus consentit: „Among the topics induded in this work seems to have been one which becomes very prominent in later writers — that of the three types of style. It is probable, that Theophrastus ... developed considerably, and in a most interesting way, the

1) Nescio quomodo erraverit vir doctus in sententia Rabii referenda. Rabius enim vitiosa genera Theophrasto denegavit. „Me iudice a Theophrasto vitiosi elocutionis characteres non sunt statuti“ (p. 26) itaque proprium auctorem inter Theophrastum et Demetrium *Π. Ἑρμ.* invenit „a quo Theophrasteis elocutionis characteribus additi sunt vitiosi“ (p. 27 Annot). Wilamowitzius (cf. locum supra allatum) Nordenum puto secutus idem fecit.

2) Cf. etiam Usener: Sitzber. Münch. Akad. 1892, p. 607.

doctrine of style as it came from his masters hands" (Demetrius περὶ ἑρμηνείας with introduction etc. Cambridge 1902 p. 16). Satis iam perspicitur eos vicisse, qui genera ad Theophrastum detulerint.[1])

Tamen non prorsus defuit, qui contra disputaret. Guilelmus Schmid in Musei Rhenani vol. 49 (p. 133 sqq.) de tribus dicendi generibus scripsit Procli chrestomathia adductus cumque in eorum historiam inquireret, a Theophrasti doctrina ea aliena esse cognovit. Videtur autem sibi probavisse a Stoicis genera dicendi esse inventa, Theophrastum docuisse ἰδέας dicendi. Quae cum essent ab Isocrate inchoatae, a Theophrasto propagatae, Hermogenis denique opera ad regnum eas pervenisse. Quot ἰδέας Theophrastus numerasset non constare. „Theophrast unterschied mindestens vier ἰδέαι λέξεως — daß es bloß vier gewesen seien, kann weder aus Cicero ... noch aus Simplicius ... geschlossen werden. Vier von diesen ἰδέαι oder laudes orationis hießen σαφές μεγαλοπρεπές ἡδύ πιθανόν. Ganz verfehlt wäre es diese ἰδέαι λέξεως in eine Linie mit den auch dem Aristoteles schon (Rhet. III 2, 5) bekannten notwendigen Grundeigenschaften jeder Rede zu stellen" (l. c. p. 145). Quae Schmid probare studebat, iis nocuerunt, quae iure negavit. Grato equidem animo profiteor me ut in rebus aliter sentire ita in ratione inquirendi multum ab eo didicisse.[2]) Radermacher operam dedit, ut repetitis Rabii argumentis et novis quibusdam additis falso Schmidium iudicasse demonstraret (Rh. Mus. 54, 374 sqq. Excursus: Theophrast περὶ λέξεως). Extrema autem disputatione hoc monuit: „Ich meine also, wir müssen uns bei der Tatsache beruhigen, daß Theophrast der erste war, der drei Stilarten unterschied" (p. 380). Sed non deterruit Hendricksonium, virum doctissimum, quin denuo Theophrasti memoriam tribus generibus liberare studeret, cum Peripateticorum μεσότητα compararet cum generum ratione (American Journal of Philology vol. XXV 1904 p. 125 sqq.) Atque tria sibi haec capita proposuit: primum, ut ipsius verbis utar, „that Theophrastus following the teachings of his master designated excellence of style as a mean (μεσότης) and named Thrasymachus as the first one to attain it." alterum „that Dionysius with superficial apprehension of this conception has applied it to the doctrine, current in this time, of the three characters of style, identifying the Peripatetic mean with the so called middle style", tertium „that therefore from this

1) Cf. etiam Jebb: Attic Orators II, p. 397. Sandys: Ciceronis Orator, Cambridge 1885 p. LXX. Gaetano Curcio: Le opere retoriche di M. Tullio Cicerone, Acireale 1900 p. 24.

2) In Christii histor. litt. Graec. nova editione quam curavit, Schmidius in eadem fere sententia se ostendit perseverasse. cf. vol. II 49 Annot. 5.

evidence at least, Theophrastus is not the source of this classification of styles, the true origin of which must be sought elsewhere“ (p. 127). Quae ut probaret, Hendricksonius a magistro Theophrasti et a vetere Peripato argumenta petivit eadem ratione, qua Dielsius Theophrasto usus est ad tertium librum Rhetoricorum Aristoteliorum interpretandum (Diels: 3. Buch der Aristotel. Rhet. Abh. Berl. A. 1886), eiusque rhetoricam doctrinam etiam cum ethica Peripateticorum mediocritate comparavit. Si satis multa et firma argumenta adessent, quibus constaret Theophrastum dicendi tria genera exposuisse, statuendum fuit eum in libro περὶ λέξεως a Peripatetica μεσότητος ratione vel maxime discessisse. Eiusmodi argumenta nulla esse Hendrickson ostendit, sed omnia esse liquida, si apud Theophrastum τὸ μέσον ἐν λέξει idem atque apud Aristotelem invenimus. „But especially I desire to make it plain by means of authentic fragments of Theophrastus, that his conception of the ‘virtue of style’ was the same as that of Aristotle and therefore wholly alien to the division into χαρακτῆρες now commonly attributed to him“ (p. 137). Quamquam summo ingenio et acumine causam egit, tamen paucis videtur persuasisse. Theophrasto enim cum tria dicendi genera adimeret, singulum et unum dedit praeceptum μεσότητος, ex quo totam libelli indolem et rationem λέξεως non contigit, ut illustraret. Neque difficultates solvit in altera disputatione, quam de tribus generibus scripsit in volumine XXVI (A. J. Ph. 1905). Itaque prior sententia de Theophrasto generum auctore etiam post Hendriksonium duravit et adhuc vulgo credita videtur esse. Ut compendium afferam, audi, quaeso, Gudemannum in „Grundriß zur Gesch. d. class. Philol. (p. 23)“ ita dicentem: „Die berühmte Dreiteilung der ‘genera dicendi’ geht ebenfalls trotz Hendrickson auf ihn (Theophrast) zurück“. Valet igitur in nostram quoque quaestionem Horatianum illud: ‘Adhuc sub iudice lis est’.

Haec iam dudum scripta erant — aliis enim officiis distentus duos fere annos in hac dissertatione consumpsi — totum iam consilium operis erat initum et maxima pars primis litteris etiam mandata, cum editus est Lipsiae in Aedibus Teubneri liber Augusti Mayer, qui inscribitur: „Theophrasti περὶ λέξεως libri fragmenta“. Dicere nequeo, quanto studio a nova editione nova ad Theophrasti iam adamati interpretationem subsidia expetiverim neque quantopere meum studium ille liber eluserit. Non quo multa Theophrastea desint: sed haec paene evanescunt sub mole eorum, quae certe ab eo sunt aliena. Totius autem libri restituendi fundamenta ita iecit Mayerus, ut non solum ἰδέας poneret virtu-

tum (ἀρετῶν λέξεως) loco, similiter atque ante eum fecit Schmidius[1]), sed etiam tria dicendi genera (χαρακτῆρας) adderet eos secutus, quorum sententias Schmidius refutare studuit. Neutrum vero ad Theophrasti librum iure deferri, omnem eius rationem λέξεως in virtutibus elocutionis esse positam cum ex virtutum historia mihi demonstrari posse videretur, etiam post Mayeri editionem nova totius quaestionis disputatione opus esse censui. De singulis partibus in hac tam universa dissensione decertare inutile putavi esse nisi iis locis, ubi de summa totius quaestionis agitur. Ibi meae sententiae iam antea litteris conceptae argumenta, quibus ille mihi refutari videretur, addidi. Omnino autem sicut neminem consulto praeterii, cuius sententiam secutus sum, ita meum non esse credidi ex magna copia litterarum, quae nostra aetate de arte rhetorica editae sunt, omnes, quibus assentiri non possum, disertis verbis afferre, nisi magni nominis auctoritas id postulabat.

CAPUT II.

DE THEOPHRASTI RATIONE VIRTUTUM.

Cicero in 'Oratore' (75sqq.) Atticorum subtile genus dicendi describit atque postquam simplicem eius generis rationem ex ornamentis verborum tantopere exemit, ut elegantia modo et munditia remaneat, ita pergit: „Sermo purus erit et Latinus, dilucide planeque dicetur, quid deceat, circumspicietur; unum aberit, quod quartum numerat Theophrastus in orationis laudibus: ornatum illud, suave et afluens“.

Hoc gravissimum duco omnium fragmentorum, quae libri περὶ λέξεως ad nos pervenerunt, in his Tullii verbis summum nostrae quaestionis momentum colloco. Sed interpretatione indigent haec verba, neque enim sine causa factum videtur esse, quod hunc tam gravem locum viri docti diversis rationibus intellexerunt, quamquam verba ipsa satis aperta sunt, ut de Ciceronis quidem sententia nulla relinquatur dubitatio. Sed quo maioris res momenti est, eo diligentius ratio philologicae inquisitionis est servanda. Ciceronem ex Cicerone interpretari debemus, priusquam alios testes advocemus. Plerique autem interpretes a vero videntur aberrasse, quia ex Simplicio, de quo infra dicam, certam antea

1) Schmidius tamen inter ideas et virtutes tam accurate distinxit, ut etiam disertis verbis vetaret eas confundi (Mus. Rhen. 49, 145). Mayerus autem non dubitat ideas cum virtutibus permiscere et mixtum aliquid describit, quod est, ut Tullii verbis abutar, „utriusque particeps vel utriusque, si verum quaerimus, potius expers“.